

CASA R

Daniela Vulcu

10/1/2011

quantic

Casa R.

Unii spun că n-ar trebui să fie așa, alții spun că exact așa trebuie să fie. Așa cum sunt, mi-e tare tare greu să mă pronunț și nici nu simt prea multă nevoie s-o fac – nu am cui să povestesc. Totuși există un imbold de a lega cuvintele în mintea mea – o intenție de a lega, fiindcă e necesar să mă descurc. Mă plimb întâi în jurul casei. O recunosc, îi știu zidurile trădate de timp, îi știu toate crăpăturile fine și îngrijorătoare, locul din care o piatră plată, cenușie, aplicată în chip de ornament, s-a desprins lăsând în urmă un spațiu mai alb, de parcă s-ar vedea oasele casei. Numai eu cunosc această rană ascunsă, n-am vorbit nimănui despre ea, cum n-am vorbit nici despre propria mea rană, pe care doar casa o cunoaște. Chiar dacă e reconstruită și altfel colorată, descoperită și cercetată în toate cotloanele, nu au reușit s-o schimbe și a rămas a mea și locurile secrete sunt neatrinse. Și lumina e aceeași, lumina din grădină, în diminețile de vară, iarba înaltă, și pământul mereu prea umed și fântâna din colț, acoperită și decorată, despre care se bănuiesc multe, dar nu se știe nimic. Se întâmplă să încep să povestesc despre ea, despre piatra așezată cu mâna mea, despre mâinile mele tinere cum atingeau și așezau pietrele aduse din râu, cenușii și colțuroase, despre felul în care ele se îmbinau cu o voință a lor proprie. Nu știam pe atunci că e vorba de iubire și nu știam nici ce poate iubirea să facă. Doar lucram, încinsă cu șorțul meu albastru, așa tânără și abia căsătorită, însărcinată cu prima mea fiică, lucram cu trupul meu ca să-l construiesc pe al ei și cu mâinile mele ca să-mi sap o fântână.

Deci, aș începe să vorbesc despre cum ne facem noi fântâni și cred că femeia din casă m-ar recunoaște, mi-ar ști vocea, sau și-ar aminti-o și ceea ce vreau să spun este câte ceva despre soarele de amiază, în ziua aceea de toamnă și ultima lumină pe care am văzut-o piezișă și tremurătoare și inversată. Atât ar trebui să audă femeia, și ar înțelege. A fost un timp destul de lung(încă îl mai puteam măsura destul de precis) când nu am putut să plec de lângă fântână și împărțeam ziua după felul în care lumina cădea pe spatele casei și am avut răgazul să o privesc pe îndelete cum n-o mai făcusem în trecut. Trecutul este ceva lăsat mereu în urmă până la un

moment când ne cuibărim în el și înțelegem că întoarcerea este inevitabilă. Cât am stat legată de fântână prin acel fir invizibil dar foarte tare de care am fost imediat conștientă, fără nici o șansă de a mă împotrivi, n-am avut nimic de făcut decât să privesc. Te poți uita la lume din orice punct și o vei vedea în întregime, întotdeauna, iar nemișcarea îți permite s-o percepi cu o anume profunzime. Iar lucrurile care nu s-au întâmplat și oamenii pe care nu i-am întâlnit au apărut încet-încet și și-au făcut simțită prezența. Îmi amintesc călătoria grea spre America, cu șaptezeci de ani în urmă, când eu stăteam pe puntea clasei a treia, bolnavă și prăpădită, înghesuită între sacii cu lucrurile noastre și soțul meu umbla de colo colo nereușind să mă îngrijească- apărea atunci când n-aveam nevoie și dispărea întotdeauna când mi se făcea greață, iar eu abia mă puteam târa să mă aplec peste marginea vasului. Nu știu cum se întâmpla dar, în momentele când icneam și totul se învârtea în jurul meu și cerul și apa își schimbau pe neașteptate poziția apărea un bărbat, adică mâna lui care-mi acoperea fruntea și brațul lui care mă susținea. Nu ne-am vorbit niciodată, era un străin de care o femeie așa de tânără nu avea îngăduința să se apropie. Eu mă uitam cu coada ochiului atunci când mă simțeam un pic mai bine și-l urmăream cum șade pe sacul lui, unul singur, dintr-o (piele) crăpată maro., ședea la vreo treizeci de pași de locul nostru, era scund și puternic și foarte liniștit. N-am întâlnit în viața mea un om cu o mai mare putere de a tăcea și a sta nemișcat, ore în șir, fără să facă nimic. Ședea cu umerii puțin aplecați și picioarele desfăcute, o poziție care-i venea atât de firesc de parcă toată viața și-ar fi petrecut-o pe puntea unui vas, fără a-și dori să ajungă vreodată undeva. Adică părea să nu-și fi dorit vreodată ceva, înafară de uitatul la mare, iar ochii lui aveau ceva ciudat: nu vedea bine, probabil, fiindcă atunci când privea concentrat nu reușea să fixeze. Privirea avea o neliniște, o imprecizie care-l făcea să arate ca un animal la pândă. Și mai ciudat, ține mereu o carte pe genunchi pe care n-am văzut s-o deschidă, o carte ferfenițită, veche, cu care se purta cu atâta grijă de parcă ar fi făcut parte din ființa lui. Cât mânca, o așeza lângă el, după ce-i atingea cu fereală coperta, ca o mângâiere. Când termina își ștergea mâinile și o lua înapoi, cu grijă de mamă. Mâinile nu se potriveau cu cartea, deloc. Mari, grosolane, muncite, le știam atingerea aspră pe fruntea mea și puterea de a susține. Puteai avea încredere în ele, deplină. Cât a durat viața mea, această încredere nu s-a pierdut și senzația palmei lui bătorite a rămas intactă. Un ajutor venit de foarte departe. Firele vieților noastre (a mea și a bărbatului necunoscut de pe vaporul spre America) s-au împletit o singură dată, apoi s-au desfăcut, dar acea atingere n-a mai putut fi lăsată în urmă. El a fost iubitul vieții mele secrete, viața netrăită și neîntâmpată. Mai ales, nepovestită în cuvinte. N-am mărturisit niciodată această iubire purtată ca o sarcină. Nașterea ei a fost moartea mea, ziua în care mi-am predat memoria. Ultima amintire o păstrează încă fântâna acum secată – a zilei în care mi-a fost cel mai rău și bărbatul cel tăcut, după ce mi-a dat să beau puțină apă, și-a cufundat mâna în cana de tablă și mi-a mângâiat fața ca să-mi revin. S-a uitat la mine de foarte aproape, cu privirea lui ezitantă și mi-a zâmbit fără ca pe fața lui să se vadă vreun zâmbet. Mi-a zâmbit din ființa lui ascunsă și atingerea lui venea tot din adâncul lui ca și cum s-ar fi dăruit cumva mie. Ca și cum mi-ar fi spus: să nu te sperii, atâta timp cât sunt eu viu și nici chiar după aceea, fiindcă acest început și această cunoaștere se vor încheia (rotund și ne vom reîntâlni. Doar să nu mă aștepți, așteptarea este dorință, este nevoie și asta nu e îngăduit.

Nu l-am așteptat. O viață întreagă nu l-am așteptat, doar timpul meu s-a împărțit firesci într-un înainte și într-un după iar amintirile se trezeau rar și numai când mi-era tare greu- când mi-eră copiii bolnavi și pluteau vlăguiți între viață și moarte și le ștergeam frunțile înfierbântate dorind să le dau din viața mea și să-i ating cu atingerea lui; în timpul călătoriei spre nicăieri, când roțile trenului țacăneau ritmic formând până la durere un singur cuvânt: deportare și eu nu știam ce înseamnă și întrebam în dreapta și-n stânga și nimeni nu mă putea lămuri și din nou m-am

gândit la felul în care el ședea pe punte ca și cum destinația vasului i-ar fi fost indiferentă și i-am chemat vocea venită din adânc, fără cuvinte, care-mi spunea să nu te sperii, căci eu sunt viu. Și nu m-am speriat, ani și ani, cu toate greutățile și neliniștile, nici chiar în fața ofițerului german, care cu o figură împietrită de ostilitate, ținându-mă ore întregi în picioare, cu fiicele mele lipite de fuste, îngrozite, verifica actul meu genealogic, încercând să găsească un evreu, unul singur, pentru a ne declara condamnați. El era viu, mai viu decât toți cei din jurul meu și era o certitudine dincolo de imagini sau de amintiri. O certitudine atât de liniștitoare încât cei care mă cunoșteau spuneau despre mine că sunt de neatins. E o femeie închisă, spuneau ei, clătănând din cap atoateștiutori, o femeie pe care nimic n-o mișcă, nici către bucurie, nici către tristețe, e o răceală a firii ei – copiii ei simt asta și soțul ei de asemenea, trebuie să le fie greu. Se poate să le fi fost, nu știu nu i-am întrebat. Fiicele mele își aduceau la mine necazurile lor de copii și eu le ascultam ținându-le capetele lipite întâi de șoldurile mele, apoi de pieptul meu și le mângâiam cozile blonde și nu ziceam mare lucru, le îmbrățișam și apoi îmi vedeam de treabă. Nici ele nu erau prea vorbărețe și nu-mi reproșau tăcerea – cel puțin nu cu cuvinte, dar obișnuiau să stea seara pe scaunele lor și să se uite țintă la mine, nemișcate. Eu ședeam în colțul meu, lângă fereastră, cu scrisori vechi în poală, scrisori îngălbenite și fotografii aduse din America, nu le citeam fiindcă le știam pe dinafară, doar priveam și răsfoiam și atingeam ca și cum din ele aș fi construit firul vieții mele de a doua zi. Construiam legătura cu cei vii și cu cei morți, în aceeași măsură. Cufărul mic cu scrisori și fotografii – cutie americană – stătea pe o măsuță lângă fereastră și nimeni nu se atingea de el, deși eu n-o interzisesem, fetele îl priveau și-l ocoleau și nu întrebau nimic despre ce era înăuntru, dar ochii lor ațintiți asupra mea, seară de seară, spuneau ceva despre nostalgie și abandon.

Privirile soțului meu nu spuneau nimic. El socotea că am un cufăr plin cu gărgăuni și mă lăsa în pace, cu obiceiul meu inofensiv de a scotoci prin el, fiindcă eram o femeie harnică, supusă și nu mă plângeam de muncă niciodată. Nu a pus niciodată vreo întrebare – nici despre America sau despre ce însemna America pentru mine, știut fiind că pentru el a fost o decepție și a fost nevoit să se întoarcă aproape mai sărac decât plecase, dar cu un copil în plus și cu nevasta mult mai tăcută decât la plecare. S-o fi gândit că viața aceea grea, nașterea la voia întâmplării (când întâmplarea aproape mă costase viața) lipsurile și nevoile, toate astea fuseseră cărămizile din care se construiseră zidul dintre mine și lume. Iar tăcerea era oricum mai înțeleaptă și mai tolerabilă decât reproșurile pe care le-aș fi putut aduce, lui și, poate, lumii.

Pe bărbatul tăcut de pe vapor îl cunoștea – mai bine decât mine oricum, sau mai mult, îi știa vocea pe care eu n-o știam, soțul meu intrase în vorbă cu el ca să-i mulțumească în numele meu și au discutat câteva minute la cincizeci de metri de mine, el șezând netulburat pe sacul lui de călătorie, cu cartea ferfenițită în mâini, soțul meu stând în picioare în fața lui, zâmbind, vorbind, gesticulând. Aș fi putut să-l întreb despre cel care-mi dăduse ajutor, aș fi putut lesne afla numele lui, destinația călătoriei, orice și totuși n-am făcut-o, simțeam un soi de opreliște venită parte din mine, parte din el, din felul în care s-a întors atunci spre mine, vorbind cu soțul meu dar fixându-mă pe mine cu privirea lui nesigură, îngrijorătoare. A clătinat din cap și era un nu în această mișcare, un refuz de a merge mai departe, de a vorbi cu mine, presupun, asta cred că i-a propus soțul meu și eu am înțeles că mai departe nu se poate merge, cu nici un chip, din simplul motiv că mai departe nu exista. Totuși, s-ar putea să-i fi aflat numele, adică soțul meu a pronunțat odată un nume, povestindu-mi ceva despre călătoria noastră, a zis cel de pe vapor, Max, făcea asta sau credea asta, nu-mi aduc aminte – așadar, se poate să se fi referit la bărbatul cel tăcut, dar tot atât de bine s-ar putea să se fi referit la altcineva. Pentru mine a rămas însă el și

mă foloseam de acest nume atunci când lumea devenea deosebit de confuză și nu mai știam deloc încotro s-o apuc, totul era pericol și oamenii se transformaseră în necunoscuți și nu le mai înțelegeam nici faptele nici judecata. Ceva mare și greu venit dinafară se prăvălise asupra noastră și smulgea în rostogolirea aceea precisă și indiferentă, tot ce-i stătea în cale – războiul în care nu puteam să lupt deschis, să mă folosesc de curajul meu, ceea ce trebuia să fac era doar să mă ascund, să-mi protejiez copiii și să încerc din răsuputeri să nu-mi pierd mințile. Așa încât mă foloseam de nume ca să n-o iau razna, ca să leg ceea ce trebuia să rămână legat – ziceam Max atunci când lucram în grădină, neștiind dacă toamna vom mai exista ca să recoltăm; ziceam Max când văruiam pereții casei și spălam ferestrele, neștiind dacă voi mai apuca s-o fac vreodată și mai ziceam și când ieșeam seara în prag să chem fetele și le urmăream câteva clipe jocul magic și netulburat și nu știam dacă vor apuca vârsta la care să lase deoparte jocurile și să intre în viață. Toate aceste întrebări pluteau în aerul de vară, în aerul asfințitului roșiatic, întins peste grădină, peste casă și peste întreaga lume și asfințitul era mare și indiferent la durerea acestor întrebări, deși avea în el ceva alinător, o certitudine a acestei indiferențe – căci, orice se va întâmpla, oricine va privi sau nu va mai fi în stare să privească, zilele vor fi zile și se vor scurge către apus, iar noi oamenii, ne putem distruge unii pe alții și casele noastre și grădinile, dar zilele și nopțile nu le putem distruge. Asta mă liniștea și-mi dădea puterea să continui – cu săpatul, văruiatul și spălutul ferestrelor, cu micile mele treburi de gospodină ocupată până peste cap, toate trebuiau făcute și închinare doar zilelor și nopților, mișcării tăcute și sigure a pământului. Și numele, Max, adevărat sau fals, nu știm, avea această forță a legii și era ca o siguranță în el, că nopțile vor urma zilelor și anotimpurile se vor înșira mereu la fel. Atâta știam precis, că numele îmi aparține mie și nu-mi poate fi luat și nici moartea nu-l va șterge și asta a fost adevărat. Pot spune asta acum, aflându-mă dincolo de timp, dar încă aici, în casa construită și îngrijită de mâinile mele și mai pot spune și că soarta mea a avut o anume blândețe – de a mă lăsa în două lumi sau între ele, poate pentru altcineva ar fi fost grea acea ispășire, adică să nu mă pot depărta de fântână un timp imprecis, dar eu știam ce înseamnă acea așteptare. Am așteptat, liniștită, să treacă timpul cel omenesc; atât cât mai este posibil, am resimțit durerea pierderii, ultima mea fiică eliberându-se de viață, singură în casa delăsată, îmbătrânită, fiica mea cu mințile pierdute, obișnuind să iasă noaptea în grădină să mă caute, dar uitând să pună și haine pe ea, umblând așadar bezmetică și fără noimă, goală și răvășită și strigându-mă. Eu nu puteam să răspund, nu-mi era îngăduit și ea nu mă simțea, era prea închisă și privirea îi era întoarsă înăuntru și nu putea primi de nicăieri puțină consolare. Și nu-mi era îngăduit nici să pătrund în casă și să-i însoțesc agonia, lungă și chinuitoare și cumplit de însingurată, în patul murdar și prăpădit, acolo unde s-a stins și soțul meu, dar cu mine alături, mângâindu-l și rostind cuvinte alinătoare și încurajatoare pe care el oricum nu mai era în stare să le asculte. Cuvintele mele treceau pe lângă el, șoaptele mele de spovedanie prin care cereau iertare că nu i-am fost soție, adică însoțitoare, doar o tovarășă de drum, trăind propria ei poveste și nicidecum o istorie comună. Poate, îi spuneam, nici n-ai avut nevoie de acea istorie comună, nici de spaima încredințate și nici măcar de încuviințarea mea trupească, n-ai avut nevoie de răspunsuri și nici de întrebări, dar vei fi trăit propria ta poveste, iar eu n-am avut curiozitatea să o aflu și asta e vina mea. Stăteam la marginea patului de agonie, un pat curat, căci schimbam lenjeria în fiecare zi, ca să-i ușurez suferința sau poate din simpla nevoie de a face ceva ce știam să fac, îi pieptănam părul alb și subțire și-i spălam fața și mâinile încheștate de durere și de bătrânețe și-i spuneam despre vina mea, dar nu despre mine. Nu mai spuneam Max, de mult nu mai spuneam fiindcă numele intrase deja în mine și făcea parte din mine și nu mai poți invoca ceva ce deja e parte din ființă. Spuneam doar despre ființe și despre lucruri, depănam amintirile lui, așa credeam că se va ușura și va avea curajul să se înfrunte și să

se desprindă și să încheie povestea lui, dar el ori nu auzea, ori eu nu povesteam cum trebuie, agonia se prelungea zi după zi, una mai cenușie decât cealaltă dar altfel toate goale și imprecise, iarna amenința să devină primăvară și mi-era teamă că nu va mai reuși să plece. Mi-era teamă și simțeam și vină, doar doream moartea soțului meu și asta e nefiresc, cum încercam să-i povestesc despre cei dispăruți și-i invocam pe ei să vină și să-l desprindă și să stingă încrâncenarea cu care el se agăța de viață. Lui îi era zi după zi, tot mai rău, începuse să refuze să mănânce și erau perioade tot mai lungi în care nu ne mai recunoștea, nici pe mine și nici pe fiica lui care-l veghea speriată și se repezea mereu în grădină ca să plângă cu fața în șorț, ca și cum hohotele ei desperate ar fi putut deranja pe cel aflat deja între două lumi. Eu nu plângeam deloc, odată că nu știam să plâng și apoi nu vedeam nici rostul plânsului, mereu am crezut că e o cale prea ușoară de descărcare, un artificiu mic al sorții care lovește, necruțătoare, cu o mână iar cu cealaltă îți oferă în bătaie de joc această soluție de ușurare care nici măcar nu e o soluție. Așa că stăteam încremenită și o anume durere, pe care o cunoșteam prea bine, se răsuca în burta mea și în piept și făcea ca zilele mohorâte și nopțile foarte reci să se amestece și să nu mai însemne timp împărțit după reguli stabilite dincolo de noi, cei care trăiam sau muream. Casa era tăcută și aerul din ea era blând și bine-știut și până în ziua plecării soțului meu – o după-amiază ploioasă și respingătoare de februarie – casa a fost tăcută și calmă, doar cu un ceas – două înainte de moarte a început să respire cu un fel de tensiune, să fie străbătută de curenți și de foșnete ușoare, dar foarte clare și atunci am știut că se apropie, fiica mea s-a speriat și a fugit din nou în grădină, cu fața acoperită de șorț, de parcă moartea ar fi putut să-și greșească ținta și să se repeadă asupra ei, din nebagare de seamă, dar eu nu m-am speriat, știam că moartea se alcătuieste pentru fiecare altfel, că aparține fiecăruia și o asemenea greșală era imposibilă. Iar această moarte se alcătuieste cu greu și era neîndemânatecă și se izbea de mobilele din casă, se vântura înfiorând aerul și tropăia ușor, ridicând praful fin de pe podele, chiar dacă eu le frecasem sânguincios cu o zi înainte. Stăteam așadar, nemișcată și fără frică și mă uitam cu curiozitate, cum se înfripă moartea din aerul casei, din aerul de afară totodată, din ziua rece, totuși nu înghețată, care se îndrepta către asfințitul fără culoare și simțeam ca o înstrăinare care făcea asfințitul unic, cu o margine ușor roșiatică fiindcă ploaia s-a oprit pe neașteptate și a lăsat să străbată o urmă de lumină întâi palidă și de un galben murdar, ca o hârtie veche și îndoită la colțuri, apoi, pentru câteva clipe doar, roșie, triumfătoare. Lovitura morții atunci s-a auzit, clară și tranșantă cu o putere smulsă acestui asfințit și din pat s-a auzit doar o respirație lungă și sfâșietoare și o cutremurare a ceea ce rămăsese din soțul meu, apoi a fost o liniște adâncă, o liniște care nu putea fi doar auzită ci și văzută, gustată, mirosită și pipăită. Avea culoarea cerului de februarie de pe care dispăruse lumina, culoarea compactă a fierului și consistența lui densă, gust coclit și miros de lemn vechi și încins, ca interiorul dulapului din care am scos, ca să fac ceva, costumul de mire în care urma să îmbrac ceea ce rămăsese din soțul meu. Nu era prea multă durere la mijloc sau eu n-o simțeam fiindcă aveam lucruri de făcut și fiica mea nu-mi putea fi de ajutor, stătea înțepenită la marginea patului și-i era frică și să închidă ochii tatălui ei, stătea și se lăsa invadată de spaima din pupilele lui dilatate și moarte și a trebuit s-o dau la o parte ca să fac eu gestul plin de blândețe care șterge ultima impresie a vreunui sentiment. Am făcut, deasemenea, tot ceea ce se cere făcut în asemenea situație, am șters cu buretele urmele de viață de pe trupul lăsat în urmă și l-am îmbrăcat cu hainele vechi de nuntă, iar corpul pe care-l îmbrăcam mi-era la fel de necunoscut ca în ziua nunții când el era viu și necunoscut și, stând lângă el în biserica friguroasă, mă gândeam că intru ca o netoată într-un loc despre care nu știam nimic. Soțul meu mort era la fel de străin ca soțul meu viu, asta știam și asta mă ajuta și mă durea totodată în timp ce pregăteam totul cu mare pricepere. Fiica mea a căutat în dulap multă vreme, stânjenită de lacrimile care o împiedicau să

vădă ca lumea și s-a întors pe furis și a strecurat pe inelarul stâng al tatălui ei verigheta pe care în ultimii ani el n-o mai purtase, fiindcă devenise prea strâmtă sau, poate din alte motive necunoscute mie. M-a privit cu fereală și cu îndârjire ca și cum ar fi fost nevoie de acest reproș și eu trebuia să înțeleg repede că era reproș și prin cuvinte nu mă puteam justifica. Voia să-mi spună că nu am fost o soție bună și că ea știa asta și acum era timpul să mi-o arate. I-am spus în gândul meu, draga mea știu asta și merit ceea ce faci, dar gestul tău e mai mult decât un reproș și vei afla că m-ai legat acum de tatăl tău în moarte și această grozăvie nu poate fi nici ea exprimată prin cuvinte.

M-am supus, așadar, știam că era un moment de cotitură ca o răsucire a vieții, dar n-a fost timp ca să mă gândesc, fiindcă oamenii veneau deja, intrau pe furis în casa acum din nou liniștită, în camera întunecoasă în care pluteau necunoscutul și înstrăinarea înfricoșată, se opreau în prag și se uitau stânjeniți și nepricepuți, de parcă moartea n-ar fi cel mai firesc lucru din lume, de parcă n-ar lovi în fiecare secundă și noi n-am pași tot timpul peste cei morți. Ne priveau cu fereală, pe mine și pe fiica mea, șopteau ceva ce nu putea fi înțeles, apoi se uitau în altă parte în timp ce abia ne atingeau mâna, temându-se să nu se contamineze cu moarte probabil. Se așezau cât mai departe de sicriul din centrul camerei și vorbeau șoptit între ei, fără să se uite la acel ceva pentru care veniseră, dar eu stăteam aproape și mă uitam ca vrăjtită, fiindcă trăsăturile soțului meu păreau să se schimbe repede, sufereau un fel de adâncire solemnă care spunea ceva despre cunoaștere și împăcare ca și cum viața nu le-ar fi părăsit sau ca și cum o altă viață, absolut necunoscută, dar plină de sens începea să-și facă loc în acel trup abandonat. Cu acea viață nouă m-aș fi putut înțelege, mă gândeam, ei i-aș fi putut destăinui toată povestea mea, cea întâmplată și cea neîntâmplată, deopotrivă și am început să povestesc încet în mintea mea și soțul meu cel plecat mi-a ajuns foarte aproape. Eram împăcată atunci când am primit lovitura, în ziua ciudat de senină și rece când l-am îngropat, eu nu cunoșteam locul, alții se ocupaseră de asta, nu credeam că e important, doar o bucată de pământ peste care vom pune o piatră în amintirea lui. Dar important era locul acesta de moarte, la marginea cimitirului, fiindcă alături de mormântul soțului meu și al meu era o piatră și pe ea era gravat numele celui îngropat acolo și numele era Max, nu Maximilian, doar Max și Richter, judecătorul. E o întâmplare, mi-am spus repede, cu ultima fărâmă de judecată care mai putea străbate mintea mea înghețată, e numai o întâmplare spuneau mâinile mele încleștate pe rochia neagră și ochii mei spuneau tot asta, fără să reușească să se desprindă de cele trei litere ale numelui, în timp ce lumea se întorcea cu susul în jos și ceva din adâncul meu, o voce gravă, neauzită până atunci rostea răspicat și clar, nu e o întâmplare. Acolo era înțelesul lumii, în groapa căscată și strâmtă, iar locul meu era acela, învecinat celui care se numise Max și eu știam că nu poate fi acela care mă însoțise, nu era sigur bărbatul de pe punte, cu privire ezitantă, desprinsă de lucruri și adâncită în întinderea apelor, dar vocea gravă și neauzită până atunci continua să spună că nu are importanță, că soarta se servise doar de o întâmplare ca să-mi comunice ceva și asta îmi șoptea, că viața se termina aici. Slujba pentru soțul meu a durat cam o oră, lumea stătea răbdătoare în jurul mormântului, sub cerul albastru de iarnă, câteva vrăbii cenușii, sprintene, zburătăceau în aerul rece, nu scoteau nici un sunet, doar vocea monotonă a preotului venea dinafară și vocea dinăuntru, care era pentru mine, la fel de monotonă, pomenea de Max și de celălalt nume, adică judecătorul. Numele lui mă judecase atâția ani și-mi dăduse dreptate și mă încurajase, așa credeam, iar acum îmi fusese luat și scris pe o piatră, ca să-mi aduc aminte de singurătatea mea, de drumul cel gol care mi se așternea în față, nu mi se spunea cât e de lung, nici cine sau ce hotărăște această lungime. Fiica mea se uita la mine de parcă știa că ceva se întâmpla în mine, se uita cu o curiozitate revoltată, adică nici acum nu mă puteam concentra; eram ca întotdeauna cu mintea aiurea în timp ce ea trebuia să fie

prezentă și să acorde tatălui ei respectul care i se cuvenea. S-a dezbrăcat atunci de mine ca de o haină veche și tot așa au făcut și ceilalți, cei care mă știau și au crezut atunci în răceala mea, în lipsa mea de sentimente, căci nimănui nu i-a trecut prin cap că acesta era felul în care eu muream, pur și simplu. Existase până atunci un compromis și iată eu aveam mai mult de 40 de ani și crezusem că lumea era într-un anume fel și eu mă puteam ține deoparte fără să fiu judecată prea aspru, că mă puteam strecura și juca cumva nevăzută, dacă respectam niște reguli clare. Dar acum vocea trezită în mine mai zicea clar și pe un ton neutru, în care eu citeam batjocură, o batjocură rece și nemiloasă, că lumea aceea pe care eu o văzusem într-un anume fel, lumea reală adică, poate să-ți dea oricând lovitura, de acolo poate veni răul neînțelegerii și tot de acolo pedeapsa. Putea să mă despartă de fiica mea, cea care rămăsese cu mine din slăbiciune și din neputință, în timp ce sora ei reușise să plece de acasă, foarte departe, ca o pasăre zburătăcită din cuib. Ei, spunea vocea, fără să precizeze ce se înțelegea prin acei ei, au reușit să facă asta, acum fiica ta se va uita la tine cu privirea pe care ai văzut-o, cea nouă, în care se citește neîncredere și reproș și așa va fi de acum încolo, așa că locul tău e aici, la stânga soțului tău și la dreapta lui Max, știi bine, între ei, ca să-ți aduci aminte de păcatul de a batjocori ceea ce ți-a fost hărăzit. Căci nu e îngăduit să-ți faci idoli, să te închini la ei și să uiți de toate și asta ai făcut din Max judecătorul și ai trăit adulterin și sfidător.

Groapa fusese astupată și o clipă vocea a tăcut, m-a lăsat puțin liberă și limpezită, cât oamenii și-au luat la revedere și au părăsit locul cu pași mășurați, deși, sunt sigură, toți ar fi vrut s-o ia la goană, să ajungă la casele lor, să se așeze oftând pe fotolii și pe canapele, să-și scoată

hainele cernite și să spună, clătinând ușurați din cap, iată, s-a dus ,bietul de el. Viața lor continuă și era firesc, judecat după legile lor, dar aceste legi nu mi se mai potriveau mie ,deloc. Puterea de a întâmpina zilele și nopțile mie îmi fusese luată și firescul fusese și el luat și în schimb primisem ceea ce meritam, adică vocea care se sălășluise în mintea mea și-mi spunea ce trebuie să fac și cât eram de vinovată. Câteva săptămâni am reușit s-o aud fără să înfăptuiesc îndemnul și mi-am văzut de treabă, am pus casa în ordine și am gătit mîncarea pentru pomenire, am dăruit lucrurile lăsate în urmă de cel plecat și am gonit, cât am putut, urmele de suferință care pluteau răsfirate prin aerul încăperilor. Dar când tot ceea ce trebuia făcut s-a terminat, într-o seară, era începutul lui martie și iarna începuse să se retragă, asta se vedea într-o anume blândețe a asfințitului, fiică-mea și cu mine stăteam și nu făceam nimica, nici lumina n-o aprinsesem și vocea a devenit atât de puternică încât nu m-am mai putut ridica de pe scaun. Îmi amintesc bine că lumina s-a transformat în ceva lichid și dens care m-a cuprins ca o plasă și lucrurile din casă se apropiau periculos până m-au închis de tot în ele și nu mai reușeam să mă mișc. Vocea spunea că așa e lumea, așa e lumina, nu e transparentă și ușoară, după cum nici aerul nu e transparent și ușor decât pentru cei care nu au de ispășit păcate groaznice. E un dar această transparentă și această ușurință, iar mie îmi fusese luat. Am rămas așadar, câteva zile în șir în scaunul meu, cu mobilele din cameră prăbușite peste mine, închisă ca într-un mormânt și fără să-mi dau seama de trecerea timpului, iar vocea îngrijorată întâi, apoi furioasă, a fiicei mele nu pătrundea până la mine decât ca un murmur vag și neînțeles.

La un moment dat, au dat la o parte ceea ce mă acoperea și de undeva venea lumină de culoare cenușie, m-au luat din casă și m-au dus altundeva, unde vedeam cerul printr-o fereastră înaltă și-mi amintesc că m-am minunat că există cer și că există acel altundeva, dar de vorbit tot nu puteam vorbi și nici să mă mișc nu puteam, iar vocea din mine vorbea clar despre toate acestea și-și bătea joc de "ei", iar eu nu știam cine sunt ei. Fețele lor, aplecate asupra mea, erau necunoscute și aveau, toate, o expresie indiferentă și rece, nici nu mă condamnau, nici nu aveau milă de mine și știu că mi-am spus, așa cum puteam, că sunt obișnuiți cu ceea ce se întâmplă și probabil aveau cunoștință și de vocea dinăuntrul meu, cea care-i zeflemisea. După momentele în care apăreau fețele îmi puteam face o idee despre trecerea timpului. Când apărea un bărbat în vârstă, cu părul alb și ochi albaștri cu

privire stinsă, vorbind rar și aproape șoptit știam că e dimineață, el venea cu o adevărată suită și nu se atingea de nimic, purta alb imaculat și avea ochelari cu ramă aurită. Aducea cu sine un aer de prospețime și de siguranță, iar lumea din jur stătea drepti și se uita cu atenție, sorbindu-i cuvintele. Când vocea din mine tăcea, îl ascultam și eu când se oprea în fața patului meu și privind într-un punct deasupra capului meu explica: aici e o melancolie, este inhibată și nu poate vorbi, este posibil să avem aici un delir de vinovăție. Înțelegeam doar cuvântul vinovăție și mă gândeam de unde va ști bătrânul acest lucru, doar nu vorbisem niciodată cu el și nici cu altcineva despre această vină a mea, iar în dimineața când, uitându-se tot pe lângă mine a rostit cuvintele: boala a debutat imediat după moartea soțului ei și probabil n-a putut suporta această pierdere, e un caz destul de obișnuit, mie mi-a venit să sar din pat și să strig din toate puterile că nu e adevărat, că nu dispariția soțului meu mă cutremurase și nici boală nu era ceea ce trăiam, eu doar descoperisem calea și adevărata mea menire și locul de unde venisem și unde trebuia să mă întorc. Voiam să strig că acel loc era moartea, că eu o știam și ceilalți n-o știau, că treceau pe lângă ea în fiecare clipă a vieții lor, fără să bage de seamă până într-o zi când moartea cea invizibilă și neuzită și nepipăită se întrupa și venea după ei, netulburată. Eu puteam să văd însă moartea neîntrupată, fiecare moarte în parte, pe a bătrânului doctor, de pildă, o vedeam însoțindu-l în fiecare dimineață, furișându-se în spatele lui, cu fiecare zi care trecea ea era tot mai clară, mai puțin umbră, mai consistentă adică și uneori se apropia și atingea umărul lui și vedeam crisparea pe fața lui și felul în care pălea. El nu știa nimic despre mine, melancolia era doar un cuvânt care nu însemna nimic și pe nimeni, dar eu știam despre el mai mult, știam felul în care se lăsa cotropit de timp și se abandona, cu fiecare zi câte puțin. Nu puteam însă să-i spun nimic, prinsă fiind în ghearele nimicului, o singură dată am reușit să clatin din cap în semn că nu, atunci când m-a întrebat dacă mă gândesc să-mi iau viața. A fost o întâlnire lungă, aceea, într-o încăpere separată, plină de cărți în neorânduială, slab luminată fiindcă în fața ferestrei era un tei bătrân care începea să înfrunzească. Bătrânul mi-a spus să mă așez într-un fotoliu și el s-a așezat în fața mea, ca să mă vadă bine și s-a aplecat în față uitându-se la mine cu hotărâre dar eu nu-l puteam privi, mă uitam la mâinile mele încleștate în poală și parcă le vedeam pentru prima dată, uscate și zbârcite și cu verigheta prea largă fiindcă slăbisem foarte mult. Bătrânul a păstrat tăcerea multă vreme, cu ochii țintă la mine și fără să se miște, așa că am uitat că era acolo, se auzea o pasăre ciripind în tei și în rest nimic, ba nu, se auzea un ceas măsurând secundele și eu mă odihneam puțin fiindcă vocea mă lăsase în pace și în mintea mea era un gol și o neputință de a lega gânduri, măcinam doar ce venea de afară, ciripitul păsării adică și am revăzut piatra de pe mormântul lui Max și zborul tăcut al vrăbiilor în dimineața de februarie. Dar durere nu era în mine sau mă obișnuisem eu cu durerea și n-o mai simțeam, cum nu simțeam nimic altceva decât trecerea lentă a timpului, trecerea fără vreo semnificație, importantă pentru alții dar neimportantă pentru mine. Trebuie că eram de săptămâni bune în spital, după micile frunze ale teiului era începutul lui aprilie, cerul era neîndoielnic un cer de primăvară și pe vremea asta aș fi început deja lucrul în grădină. Îmi aduc aminte că m-am gândit la casă și la grădină pentru prima dată atunci, în biroul doctorului, în timp ce el stătea și se uita la mine și se poate să fi citit pe fața mea ca o tresărire, fiindcă a început să-mi vorbească. Eu nu înțelegeam clar ce spunea fiindcă odată cu el se pornise și vocea din mintea mea, nu așa puternică, doar ca un mormăit sec și nemulțumit, care mă împiedica să mă concentrez. Am ridicat puțin ochii ca să pot citi pe buzele bătrânului ce spunea – despre fiica mea care mă adusese la spital, despre cele două săptămâni în care zăcusem nemișcată și surorile mă hrăniseră cu picătura și cu lingurița, fără ca eu s-o știu, despre ceea ce se mai întâmplase în lume de când eu depusesem armele. A început să mă întrebe despre gândurile mele și despre ceea ce simțeam, ca să înțeleagă, spunea, dar eu m-am mulțumit să dau din cap

cum că nu eram în stare. El a zis atunci bine și m-a lăudat că începusem să mănânc și să merg la toaletă singură, de parcă ar fi lăudat un copil și eu iar am dat din cap a mulțumire, apoi m-a întrebat dacă vreau să-mi văd fiica, iar vocea din mintea mea a strigat nu, cu hotărâre, și-atunci am făcut și eu semn că nu. A mai stat puțin în tăcere și-apoi mi-a pus întrebarea despre moarte, o întrebare care m-a atins fiindcă nu mă gândisem la ea în felul acesta, cum că aș putea să-mi iau viața, doar viața îmi fusese deja luată și ceea ce se întâmpla cu mine nu era defel revenirea la viață, cum spunea bătrânul ci era altceva. Ceva care avea început și sfârșit, un drum pe care puteam să merg, o cameră în care puteam să locuiesc, o grădină, poate, în care puteam să respir și să îngrijesc flori și copaci, dar toate acestea nu vor mai fi ale mele vreodată. Nu aveam de gând să mă spânzur sau să mă rănesc cu cuțitele mele de bucătărie, întotdeauna bine ascuțite, nu vedeam rostul și nici să scap de golul din mine nu simțeam nevoia, parcă avea mai mult sens decât orice mi se întâmplase, era golul pe care-l lăsase Max, judecătorul. Ei nu înțelegeau și eu nu vroiam să-i fac să înțeleagă, de teamă că tot ceea ce construise ar fi putut să se năruiască. Se purtau firesc cu mine și mă îngrijeau și puteau să se bucure că începusem să mă mișc și să mănânc și tot așa se bucurau pentru ceilalți – fata cea răătăcită din patul alăturat, cea care jalea copilul mort pe care nu-l avusese de fapt, niciodată, ei credeau că jalea ei va trece cu timpul, iar eu știam că nu se va întâmpla asta, fiindcă era vorba despre copilul vieții ei secrete și ea era doar una dintre cei pentru care viața secretă contează mai mult decât ceea ce se numește realitate. Fata s-a legat de mine imediat ce am ajuns în patul vecin și noaptea se așeza lângă mine și vorbea, chiar de la început, când eu nici n-o puteam înțelege și nici nu-i răspundeam, dar nu părea s-o deranjeze, stătea pe marginea patului cu ochii țintă la peretele crăpat, cu părul căzut pe fața ei goală și povestea fără șir și fără oprire. Ea nu avea nevoie de răspunsuri, voia doar să se încredințeze cuiva și, după o vreme, am reușit să întind mâna și să o ating și asta a bucurat-o și a liniștit-o, așa că n-a mai fost nevoie să fie legată de pat în perioadele când se agita și nimeni nu se mai putea înțelege cu ea. Era ca și cum ar fi știut că va veni din nou noaptea și vom putea sta împreună și eu îi voi ține mâna și ea va putea să povestească. Iar când era neliniștită o trimiteam pur și simplu la mine și ziceau: ea poate s-o potolească, nu se știe cum face asta și nici eu nu știam, doar că înțelegeam că în clipele acelea două lumi se ciocneau cu brutalitate ca doi nori pe un cer de vară, atunci când se naște trăsnetul. Știam că, atingând-o, puteam potoli această luptă, iar fata se refugia în una din cele două lumi, iar când ajungea în cea obișnuită, cea comună oamenilor, suferința ei era mai mare fiindcă atunci striga: știu că nu am născut nici un copil. Cei de acolo se străduiau s-o țină în lumea obișnuită, cu toată durerea ei, așa credeau că e mai bine și mai folositor și poate că așa era. Eu credeam însă că, atunci când își jalea copilul imaginar, ea trăia acea durere și era vie, iar cei ce vroiau să-i ia jalea și să o facă lipsită de rost n-ar fi reușit decât să-i dizolve viața. Așa că nu încercam s-o conving de nimic și n-o însoțeam în niciuna dintre lumi, doar o ajutam să se îngrijească, să-și pieptene părul și o convingeam să se plimbe cu mine prin parc, atunci când amândurora ni s-a permis acest lucru. Stăteam pe bancă și vorbeam foarte puțin, o făceam doar atentă, iată, copacii au înfrunzit și lumina e mai blândă, lumina de primăvară și uneori doctorul cel bătrân trecea pe acolo și se oprea să ne întrebe câte ceva, iar după un timp am reușit să și răspundem, ne simțeam bine, adică, el zicea ce noroc că v-ați împrietenit, așa vă veți însănătoși mult mai repede. Fata de lângă mine nu pricepea ce vrea să spună bătrânul cu însănătoșirea, doar viața nu se întorcea cu spatele, nu făcea o buclă pentru a se reînfriga și copilul ei după care jalea nu putea fi uitat cu niciun chip, oricât ar fi fost de neadevărat, eu înțelegeam asta, dar știam ce vrea să însemne însănătoșirea – adică să plec acasă și să văruiesc pereții, să spăl ferestrele și să frec podelele, să cercetez grădina și să plivesc buruienile, să ies seara în prag și să mă uit la flori și la straturi și să mă simt împăcată mergând la

culcare. Mai însemna și să pot dormi o noapte întreagă, să încetez să mă uit la tavan, simțind, mai tare decât oricând, golul din pieptul meu și lipsa de rost a lucrurilor.

Încet toate acestea se întâmplau și eu începeam să simt un anume sens al lucrurilor, deși altul decât cel pe care și-l imagina doctorul, îmi era simpatic dar tot nu-i spuneam mare lucru. El le știa pe ale lui și eu pe ale mele și eram ca două gospodine care gătesc același fel de mâncare dar, la sfârșit, gustul va fi complet diferit.

M-a lăsat să plec după vreo șase luni, când vara era pe sfârșite și fiica mea m-a dus acasă, într-un loc care-mi devenise deja străin, cu toate că ea se străduise din răspuț să păstreze totul în ordine, iar grădina era lucrată așa cum aș fi făcut-o eu. Doctorul îi spusese să mă cruțe, pentru ea asta însemna să șed nemișcată pe banca din grădină, învelită seara într-un șal și să mă uit la asfințit, la felul solemn în care se stinge ziua. Se uita la mine cu un fel de frică iar noaptea dormea în camera vecină, lăsând însă ușa deschisă, ca să audă dacă mă ridic.

Eu nu mă ridicam, stăteam cuminte ca un șoricel și nu mă gândeam la nimic, ascultam mersul timpului măcinat de ceasul de pe noptieră și, în nopțile când somnul nu venea, mă uitam să ghicesc nașterea zilei, acel moment când, irezistibil, aerul capătă o prospețime anume și, dacă ascultam atent, puteam și auzi ceva ca un freamăt, un sunet înfundat, ca o respirație reținută și apoi brusc eliberată – răsăritul. Atunci, da, atunci simțeam ceva ce putea fi durere, durerea de a nu mai fi în stare să particip la această naștere, de a nu mai simți că ea are rost și pentru mine – de aceea, dimineața eram mult mai lentă și mai mohorâtă și parcă așteptam să se însereze, atunci ziua părea să-mi dea dreptate și între mine și timp exista ceva ca un acord. Mă puteam și mișca mai bine și-atunci fiica mea îmi îngăduia să o însoțesc la cimitir ca să vedem de mormântul soțului meu, eu o urmam liniștită și îngrijeam florile cu o sapă mică, florile care creșteau din trupul soțului meu și căutam să nu mă uit alături, unde zăcea Max și pământul care-l acoperea nu era îngrijit deloc, de nimeni, până într-o zi, cred că era deja septembrie și aerul începuse să se răcească, iar fiica mea, căreia nu-i plăceau buruienile învecinate, a început să plivească alături, cu o figură încruntată, smulgând iarba înaltă care-i rănea mâinile și bombănind despre rudele lui Max care iată, nu se îngrijeau deloc de el. A tăiat cu furie un fir de trandafir sălbatic încăpățânat, aplecat spre piatra de mormânt a soțului meu și eu tot nu am intervenit, cu toate că mă cuprinsese un fir de speranță, ca o legătură între Max și viitorul meu, adică locul în care mă voi odihni, alături. Am șterpelit însă pe furiș firul acela golaș și înnegrit și l-am dus acasă, ascuns sub șorțul meu și l-am adăpostit în cutia americană care stătea în continuare pe măsura de la fereastră. De când cu boala, sau așa zisa boală, nu mai scotocisem în cutie și am hotărât să n-o mai fac vreodată, îi cunoșteam conținutul și tulpina uscată a trandafirului era pecetea asupra lui. Fiica mea s-a bucurat de faptul că rupsesem cu trecutul și se străduia să mă ajute la fabricarea viitorului, neînțelegând că, pentru mine, timpul nu se mai împărțea. S-a bucurat când, într-o dimineață, am intrat în bucătărie și am pregătit de mâncare, mânuind oale și tacâmuri cu oarecare stingereală și zgomot, dar hotărât să îndeplinesc ceea ce-mi propusesem. M-a încurajat ca pe un copil când am început să curăț grădina și s-o pregătesc pentru iarnă, când m-am interesat de rezerva de lemne și când am găsit omul care să le taie, orice mișcare a mea pentru viață o considera o victorie. Dar eu știam că melancolia mea ajunsese mai plină de sens decât toate mișcările mele și decât toate gândurile mele datorite prezentului, firul existenței mele fusese rupt iar acum ei reușiseră să înnoade capătul cu un alt fir, străin și neasemănător cu ceea ce fusese, eram așadar pe un drum străin care mi se dăruise și de care trebuia să mă folosesc, era o datorie. Era, deasemenea, o datorie să înțeleg toată această alcătuire a lumii, acea familiaritate și acel bine - înțeles: casele construite, împărțite, acoperite și văruite, pământul grădinilor, săpat, plivit, cultivat, ferestrele deschise ca să intre aerul proaspăt, spălate ca să lase lumina înăuntru, lămpile aprinse seara, paturile pregătite pentru culcare și cearșafurile netezite, apretate și călcate cu grijă, pernele cusute și brodate, păturile aerisite, apoi cuverturile întinse dimineața, cu bună știință, dar fără ca cineva să se obosească să pună întrebarea: la ce bun? Această întrebare cu care îmi începeam eu ziua, înainte cu puțin de răsărit, lăsându-mă cutreierată de dezastru. Dar îmi adunam energia din toate ungherele ființei mele, ca un copil străduindu-se să găsească primele căpșune într-un strat, nerăbdător, aplecat, încordat, plecând frunzele grăbit, cu mâini neîndemânatic. Și, în timp ce lucram făcând toate acele lucruri bineînțelese pe care eu nu le mai socoteam firești, ceva mă observa, ca o pisică ascunsă într-un ungher, ca un animal împlânzit numai deocamdată, dar periculos în străfundurile sale, gata să sară din te miri ce motiv, așa că gesturile mele erau cât se poate de lente și de împăciuitoare, ca să nu se transforme în provocare. Doar așteptam și această așteptare mi se părea firească, doar ea, ca și cum lumea ar fi alcătuită din așteptare și oamenii abia reușiseră s-o camufleze, destul de bine pentru ei, așa încât puteau să facă abstracție

de ea, dar nu și pentru mine, eu purtam ochiul ascuns, în stare să vadă micile petece și cusături și țesătura rărită a cortinei, eu vedeam dincolo de ea, în spatele ei, acolo unde așteptau animalele – pisici până li se făcea foame sau poftă și atunci se năpusteau asupra prăzii. Urzeala lumii era așteptarea omenească cea lipsită de sens, doar toți știam ce așteptam, cu toate că mulți cred că sunt așteptați – tulburătoare iluzie, de parcă sfârșitul s-ar pogorâ asupra noastră și n-ar lucra pe tăcute, netulburat și foarte sigur, din chiar clipa în care ne-am născut. Asemenea gânduri îmi măcinau mintea și eu credeam că e bine, măcar scăpasem de vocea aceea gravă, bântuitoare, care îmi dădea ordine categorice sau care comenta batjocoritor. Acum în mine locuia golul, în mintea mea era golul care se umplea puțin cu asemenea gânduri, mai ușor de îndurat, fiindcă erau toate, adevărate. Așa a trecut iarna aceea, grea, cu multă zăpadă așternută peste o lume calmată și tăcută și eu am petrecut timpul șezând la fereastră cu ceva de cusut în mână, mă ocupam cu cusutul atâta timp cât fiica mea stătea cu mine, mișcându-se prin cameră, ducând și aducând lucruri sau punându-le în ordine, povestindu-mi mici istorii de pe stradă, despre vecini și despre cât de greu era să trăiești cu atâtea raționalizări, eu dădeam din cap și o compăttimeam și abia așteptam să plece, atunci lăsam lucrul în poală și mă uitam pe fereastră, la fulgii cei mari și moi care nu mai conteneau să cadă și această frumusețe înghețată, fără legătură cu viața, îmi alina inima. Cred că zăpada multă din acea iarnă, acoperind lucrurile și făcându-le asemănătoare și cumva lipsite de importanță m-a ajutat să continui să trăiesc, mai ales lumina albastră și sclipirea rece a gheții, curățenia și simetria acestei lumi cu desăvârșire nouă, neatinsă. Iar primăvara a fost de o mare blândețe, venind fără zgomot, aproape neobservată, zăpada s-a topit încet, ca o expirație mulțumită, iar când am mers din nou la cimitir micul trandafir sălbatic de pe mormântul lui Max reușise să reziste, creștea și înfrunzea și-și croia drumul de anul trecut, închinându-se peste locul unde urma eu să mă odihnesc și ceva a tresăltat în mine, ceva ce aparținea trecutului pe care-l considerasem mort sau, și mai exact, greșit, corupt. Crezusem că timpul până la moartea soțului meu fusese un vis, o poveste născocită de mine, care mă rosesse până la boală, dar în primăvara aceea am trăit un pic de speranță – dacă, mă, gândeam, fiica mea va smulge din nou trandafirul, atunci voi putea să verific dacă soarta îmi lasă cu adevărat acest mesaj – așa că am avut ce aștepta peste vară, am așteptat gestul decis al fiicei mele și cuvintele ei nervoase la adresa rudelor lui Max care nu se îngrijeau de el, am așteptat asta mai mult decât orice altceva, chiar mai mult decât vizita fiicei mele plecate, întoarsă după ani – eu o recunoșteam și totuși n-o recunoșteam, trăsăturile ei mi-eră familiare, dar dezinvoltura ei era nouă, de parcă nu trăise niciodată alături de mine și nu se uitase, ani la rând, la felul în care scotoceam în cutia americană. Era fiica mea cea reușită, cea care reușise să plece, să se desprindă și să uite, îi admiram noua frumusețe și felul natural în care se mișca, ne-am dus împreună la cimitir, ea a văzut trandafirul și a spus ce draguț, uite cum se apleacă, a zâmbit cu hotărâre, dar eu știam că pentru ea firul de trandafir era doar un fir de trandafir sălbatic și atât. Ea nu purta nici unul din blestemele care mă bântuiau pe mine, reușise să se desfacă de ele, iar eu nu mai eram mama ei. Mă bucur că ești bine, spunea ea, uite ce bine ești, poți lucra, poți îngriji casa, grădina e ca pe vremuri, și sora ei o încuraja și încuviința și se uita la mine ca la un tablou dintr-un muzeu, un tablou care se deteriorase cu timpul, așa încât cu greu mai putea fi recunoscut ce fusese pictat acolo sau de către cine și, iată restaurarea reușise de minune și putea fi expusă și admirată. Maestrul – pictor nu fusese chiar cine știe ce, aici erau mai de admirat restauratorii. Eu zâmbeam la rândul meu, într-un fel cât se poate de modest, mă gândeam că trebuie să par recunoscătoare pentru că oamenii mă băgaseră în seamă și mă reparaseră atât de bine. Au fost momente în cursul vizitei fiicei mele, când am resimțit ușurința de a trăi și odihna pe care o puteau aduce zilele, doar câteva clipe au fost, apoi totul a reintrat în normal – normalul meu, adică. Odată cu plecarea

ei, viața mea și-a reluat cursul monoton și apăsător, din nou răsăritul și asfințitul și-au pierdut rostul și mișcările mele au redevenit mecanice, ca ale unei păpuși trase de sfori, dar cel puțin am reușit să merg mai departe, sau doar să mă învârt în cerc, habar n-am, cert este că trandafirul de pe mormântul lui Max a fost rupt din nou și aruncat și eu am reușit să salvez o tulpiniță și s-o ascund în cutia americană și tot așa s-a întâmplat, an după an, până când cufărașul aproape s-a umplut cu astfel de jalnice trofee care abia mai puteau fi recunoscute, eu îmbătrâneam odată cu ele și nimic nu se schimba. N-am mai avut nici o “cădere” – cum spunea fiica mea, bucurându-se că eram “normală”, vocea nu mai revenise, nici sensul timpului nu revenise și eu mă minunam de trecerea lui. În cele din urmă, trandafirul lui Max fusese lăsat în pace și-și isprăvisse drumul anevoios, încolăcindu-se în jurul pietrei mele de mormânt și eu credeam că asta însemna o chemare, o credeam cu atâta tărie încât nu m-am minunat când am și auzit chemarea. Nu era vocea aceea gravă și batjocoritoare dinainte, era alta, mai caldă și mai apropiată, o voce care făgăduia și nu mă speria, îmi spunea doar să mă uit la fântâna mea din grădină, m-am uitat și nu am văzut apa aceea neagră și liniștită, ca o oglindă clară în care-mi vedeam conturul, ființa mea fără trăsături, ființa mea adevărată, adică și-mi părea că ceea ce rățăcește pe pământ era numai umbra mea și ea trebuia să-și găsească liniștea acolo, în fântână. Dar vocea îmi șoptea, consolator, nu încă, eu voi hotărî când și-mi mai spunea ce să fac și cum să mă mișc pentru a merita acea întoarcere. Trandafirul, mi se spunea, este începutul drumului iar în fântână e capătul lui, așa cum este sus este și jos, iar stelele se oglindesc în apă și nimeni nu știe care sunt cele adevărate. Și apa era liniștită, în ea erau sclipirile zilei și luminile nopții și eu reușeam să părăsesc patul, noaptea, fiindcă nu mai eram supravegheată și ieșeam în grădină și descopeream fântâna și mă uitam la drumul meu dinăuntru, care parcă nu se mai sfârșea. Cele de pe pământ îmi păreau din ce în ce mai ciudate, regulile oamenilor erau doar o vrajă, o incantație îndreptată spre nicăieri, care putea să exercite o anume forță pentru un timp, apoi se pierdea fiindcă nu mai putea fi folosită. Asta pentru că oamenii refuzau să se uite în fântânile lor sau nu li se dădea ideea s-o facă, altfel ar fi știut că adevărul se afla acolo și ar fi pornit să-l afle începând să sape fântâna și să-i întărească pereții cu pietre de râu și apoi să citească în apa cea neagră despre propriul lor destin. Știind să fac asta, eu mă despărțisem de oameni iar boala îi despărțise pe ei de mine. Înainte să ies noaptea la fântână mă uitam o clipă în camera fiicei mele, ea dormea întinsă în patul ei îngust, dormea pe spate și lumina palidă strecurată prin fereastră cădea pe fața ei îmbătrânită și palidă de griji și de neînțelegere și eu știam că somnul era pentru ea un fel de refugiu în uitare și singurul desfrâu pe care și-l permitea, pentru ca, odată cu venirea zilei să reia micile ei mișcări, mereu aceleași, trecând pe lângă fântână fără s-o bage în seamă, pentru ea era o fântână nefolositoare și probabil mulțumea cerului că în casă existau robinete. Și, mă gândeam eu, așa se reușise luarea în stapânire a oamenilor, și transformarea lor în ființe care nu se mai căutau pe sine și acceptau să li se spună cine erau și ce trebuiau să facă. Așa că nu i-am spus nimic fiicei mele despre ceea ce urma să fac, atunci când îmi va fi îngăduit. Ultima mea zi printre oameni a fost ca toate celelalte și am întâmpinat-o fără frică. Vocea spusese, pur și simplu, astăzi se va întâmpla și știi ce ai de făcut, eu mi-am îndeplinit toate îndatoririle începând de dimineața, am făcut focurile în sobe și mi-am dereticat camera, am întins cuvertura pe patul în care știam că nu voi mai dormi niciodată, am șters ferestrele prin care ochii mei nu vor mai privi strada, am curățat podelele pe care pașii mei nu vor mai călca, am udat florile din ghivece și am aprins o lumânare în fața unei icoane care ar fi putut să însemne ceva. Am scos hainele din dulap și le-am ales pe cele pe care cineva le-ar mai putea eventual folosi, iar restul le-am dus în pod, într-o ladă. Cutia americană am lăsat-o pe măsuta de lângă fereastră, dar am scos tulpinile trandafirului și le-am ars în grădină, doar urma să mă odihnesc lângă Max și acele tulpini negre nu mai aveau

nici o importanță. Eram înspăimântător de liniștită, înspăimântător pentru mine și mă însuflețea ceea ce aveam de făcut, mai mult ca oricând. Era o bucurie ciudată, ca o bucurie a unei întoarceri acasă și nu am lăsat în urmă nici un bilet, nici o scrisoare pentru fiica mea, în care să-i explic că moartea mea era o victorie, fiindcă știam că ea n-ar fi înțeles. Știam că se va chinui, bântuită de vinovăție și de neînțelegere, așa cum se întâmplă cu toți cei rămași în urmă și mai știam că această vinovăție și cu ea împreună durerea se vor îmblânzi încet, odată cu trecerea timpului. Am aflat prea târziu, atunci când nu mai puteam face nimic, suspendată fiind între două lumi, că fiica mea îmi semăna prea mult, iar durerea și vinovăția pe care le lăsam în urmă nu erau din cele obișnuite, din cele care se vindecă. Fiica mea și-a pierdut mințile, în cele din urmă și chiar dacă nimeni nu a făcut legătura între moartea mea și nebunia ei – fiindcă nebunia are nevoie de timp ca să lucreze, iar ceea ce, în final devine vizibil este doar capătul ei – eu am știut asta, din clipa în care ea mi-a găsit trupul în fântână, odată ce ea știuse unde să caute era clar că fusese înhățată. Nu m-am mirat că, după ceea ce făcusem, m-am trezit uitându-mă la aceeași lume, chiar cu aceeași privire – între ultima imagine, cea a lumii inversate oglindită de apa fântânii, cu puncte sclipitoare licărind stins și chemător și prima imagine, a fiicei mele căutând și strigându-mă, nu mi amintesc să se fi întâmplat ceva doar că, îmi dădeam seama, mă uitam fără să fiu văzută și simțeam imboldul să intervin, am chiar încercat, dar nu m-am putut smulge de lângă fântână, parcă eram legată cu un lanț lung cam de trei pași, am strigt-o pe fiica mea și am și făcut cei trei pași, așteptându-mă să aud zornăitul lanțului care, bineînțeles nu s-a auzit. Așa încât am rămas în așteptare, dincolo de timp, am rămas, ciudat, fără sentimente fiindcă sentimentele sunt legate de timp, nu eram nicicum și urmăream lucrurile care se făceau pentru mine toate după obicei, auzeam oamenii venind, intrând în casă, erau mai puțini decât la înmormântarea soțului meu și era firesc să fie așa, fiindcă eu nu fusesem iubită. Erau cu toții mai degrabă furioși și mișcările lor aveau ceva brusc și nemulțumit și parcă voiau să scape cât mai repede și o compăttimeau pe fiica mea. Apoi casa s-a liniștit și a rămas pustie în lumina încă rece a primăverii, fiica mea nu mai reușea s-o locuiască cum trebuia, devenise mai înceată și nu mai lucra în grădină. Rareori ieșea, deschidea ușa cu fereală și nu se uita deloc spre fântână. Florile crescuseră în neorânduială și erau năpădite de buruieni, nici un strat nu fusese săpat și eu mă gândeam că dacă aș mai fi trăit, asta m-ar fi durut, dar în moarte grădina nu mai era importantă, nici casa nu era importantă, nici un lucru și nici o persoană, doar mintea mea supraviețuise, doar vederea mea și înțelegerea, în timp ce toate emoțiile zăceau, probabil, înecate în fântână. Treceau zilele și nopțile și anotimpurile și viața fiicei mele, tot mai absurdă și mai însingurată, ea nu se mai ducea de loc nicăieri, nici la cimitir și uneori mă gândeam la mormântul meu și la trandafirul lui Max care probabil copleșise piatra și pe ea nu se mai putea citi nimic, nici numele noastre măcar, eu știam că numele nu au importanță pentru cei morți și mă mai gândeam pe unde va sta legat Max și ce trebuia el să privească. Apoi fiica mea s-a dus la rândul ei și casa a rămas goală și întunecată cu ferestre neluminate și obloanele bătute de vânt fiindcă nimeni nu se obosise să facă ordine ca și cum nebunia fiicei mele ar fi blestemat locul. Ceea ce a rămas în urma ei a fost un morman de boarfe prin care ea scotocea ca să găsească ceva de îmbrăcat și nimic nu părea să se potrivească, ea le arunca la nimereală și tot dezbrăcată ieșea în grădină și rătăcea. Nu a trezit mila nimănui, doar rușinea o răscolea fiindcă se urâtise și în privirea ei se citea un soi de sălbăticie și gura ei cu colțuri căzute era strânsă și mototolită de durere. Cum rătăcea prin grădina părgăinită, trecând pe lângă fântână și, deasemenea, pe lângă mine cea neperceptută, îi vedeam trupul slăbănog, cu mușchii atârnați pe oase și înveliți în pielea zbârcită, care părea prea mare pentru ea, mă uitam la fața ei holbată și la zbciumul de pe fața ei și-i citeam într-un fel gândurile, adică frânturile de gânduri care bântuiau în mintea ei zdruncinată. Era vorba despre o întrebare care, dacă ar fi reușit

să fie dusă până la capăt și pusă în cuvinte ar fi fost o întrebare despre rostul lucrurilor, dar așa cum arăta era numai o buimăceală, un fel de ce repetat la nesfârșit, așa încât își pierduse orice însemnătate. Fiica mea ajunsese o întrebare începută și neisprăvită și ceea ce căuta ea rătăcind prin casă și prin grădină era chiar întrebarea și nicidecum răspunsul. Se chinuia și nu putea să doarmă zile și nopți întregi, până cădea istovită pe maldărul de lucruri adunate în mijlocul camerei.

Oamenii, așadar, au lăsat casa într-o și mai mare paragină, după ce au scos din ea ceea ce putea fi folosit, ceea ce, după părerea lor, scăpase de atingerea nebuniei, lăsând însă neatinsă camera ei. Cineva a ieșit în grădină ținând în mână cutia americană, a deschis-o, a scotocit prin ea și-apoi a lăsat-o deoparte, cu vădită nemulțumire. Cutia a rămas pe veranda din spatele casei și praful s-a așezat netulburat pe ea așa că, în timp, a devenit de nerecunoscut, eu mă uitam la ea și aș spune că așteptam, fără urmă de nerăbdare, desigur, și fără emoție fiindcă în cealaltă realitate nu există sentimente. Era, așadar, o așteptare plutitoare, o înregistrare a lumii care mi se arăta foarte vie – lumina schimbătoare în cursul zilei, soarele încălzind spatele casei, dimineața și lăsând apoi umbra să se aștearnă, asfințitul roșu de vară sau palid iarna, ploile nesfârșite și reci din noiembrie, covorul de frunze sfasiate și veștezite, mustind de apă, apoi înghețat și în sfârșit, acoperit de zăpadă. Grămezi uriașe de tăcere se adunau în jurul casei și lucrurile se așezau în această liniște și adormeau parcă pentru totdeauna. Cu o cunoaștere ciudată, de neexplicat, eu știam că urma să se întâmple – adică cineva va veni, va cumpăra casa, atunci când zvonul blestemului se va fi astâmpărat și va avea loc o anume întâlnire, izbăvitoare pentru mine, fiindcă ceea ce eu trăiam trebuia să fie o stare intermediară și un anume drum avea să se deschidă.

I-am recunoscut de cum au intrat în grădină. Nu au folosit poarta dinspre stradă ci au intrat prin casă, întâi a apărut femeia, îmbrăcată în negru din cap până-n picioare fără să fie în doliu (avea o ușurință de a purta veșmintele, o obișnuință la care nu se ajunge într-un an), înaltă, zveltă, ușor îndoită de spate ca și cum ar fi vrut să ascundă înălțimea pe care oricum o exagera purtând tocuri înalte. Umbla cu o anume nesiguranță, cumva furișat și cercetător, parcă purta în ființa ei ceva prea fragil, ceva ce trebuia ocrotit. Fața ei era plăcută și ochii înconjurați cu fard negru, de unde am dedus că în lume probabil trecuse mult timp și moda se schimbase, pe vremea când eu eram în viață nici o femeie n-ar fi umblat astfel. Oricum, părea străină, părea să fi greșit și locul și timpul și mă întrebam care va fi primul lucru pe care-l va atinge, în spatele întrebării se afla și răspunsul și am știut că va cumpăra casa de cum a pus mâna pe cutia americană aruncată într-un colț al verandei. Avea mâini lungi și nervoase, brune și uscate și multe inele pe degetele cu unghii lăcuite roșu, aceste mâini au deschis cu dibăcie cutia și s-au oprit iar pe fața femeii s-a citit bucuria și uimirea care o întinereau, ea l-a strigat pe cel care o însoțea, el a venit din casă și-atunci am știut că aceasta era întâlnirea, fiindcă era Max, cel de pe vapor. Pentru mine, în starea în care mă aflam, nu exista nici o îndoială și nici întrebarea cum ar fi putut să fie Max, era pur și simplu, scund, foarte puternic, mișcându-se cu băgare de seamă și privind în felul lui neliniștitor, ca un animal la pândă. Erau mâinile lui scurte și late, asprite de muncă, pe care le simțisem pe fruntea mea și în jurul taliei și era și vocea lui joasă, târăgănată, pe care o recunoșteam, chiar dacă o auzeam pentru prima oară. Eu mă uitam la iubirea lor îngăduită, la felul în care Max și însoțitoarea lui se lăsau învăluți de ea și înțelegeam ceea ce, probabil, cei vii nu înțelegeau, cuplul acesta nepotrivit, ea mult mai înaltă, elegantă într-un fel aiurit, trecând prin lume cu o siguranță indolentă pe care de fapt n-o avea și el, cu liniștea lui nefirească sub care se simțea un soi de nerăbdare și, de asemenea, forța. O ocrotea cu ființa lui și cu numele lui, așa cum, odinioară, Max îmi dăruise numele lui ca rădăcină a viitorului meu, zâmbea în felul acela calm și

știutor pe care-l cunoșteam prea bine și o atingea cu aceeași fereală, parcă-și controla puterea, pentru a nu răni ceva foarte fragil. El a ținut în palmele lui aspre cutia americană cam ca pe un trofeu și umbla cu multă grijă cu ceea ce era înăuntru. Însoțitoare lui scotea cu înfrigurare fotografiile vechi și scrisorile îngălbenite, care abia se mai puteau citi și unele dintre ele nu se mai puteau citi deloc, scotea țipete de bucurie, se așezase pe o băncuță dărăpănată din verandă, fără să bage în seamă praful și mizeria din jur, se bucura așadar ca un copil și-i trecea apoi lui hârtiile, el stătea în picioare în fața ei și citea ceea ce ea îi dădea, netezea cu blândețe filele și se bucura de bucuria ei. El a fost, de asemenea, cel care a descoperit fântâna, uite, a spus, avem o fântână, ca și cum amândoi se hotărâseră deja, fiecare pentru sine, că vor cumpăra casa. Dar ea a fost aceea care a găsit placa de lemn cu numele meu și anul morții mele, placă ce stătuse o vreme acolo unde-i era locul, adică în cimitir, iar fiica mea, odată ce devenise complet rătăcită, o luase de acolo și o ascunsese, bodogănind cuvinte fără șir, în spatele fântânii, pentru că, după ea, acolo îi era locul. Femeia a scos așadar bucată de lemn și s-a așezat pur și simplu pe pământ, lângă fântână, ca să descifreze ceea ce era gravat pe ea, a îndepărtat praful cu nerăbdare, cu palma ei lungă și îngustă, apoi a rămas nemișcată o bună bucată de vreme, citind și răsčitind scrisul aplecat, apoi și-a mutat privirea și s-a uitat la cer, deja era un cer de vară și ea se mutase în casă de câteva săptămâni. Măinile ei continuau să mângâie placa de lemn, ea era pierdută ca într-un vis și eu, care stăteam chiar lângă umărul ei, citindu-mi numele ca și cum ar fi fost al altcuiva, urmăream firul gândurilor ei și felul în care a copleșit-o convingerea că-mi găsiseră sfârșitul în fântâna aceea. Imediat ce Max al ei s-a întors acasă, ea i-a povestit totul, despre placa de mormânt și despre fântână, știam că despre aceste lucruri vorbea fiindcă o urmăream pe fereastra bucătăriei cum se mișca de colo-colo, agitată, gesticulând mult, oprindu-se doar ca să-și aprindă țigara, în timp ce Max ședea amuzat pe un scaun, aproape nemișcat, așteptând ca ea să termine și, poate, să-i dea ceva de mâncare. Ședea exact așa cum, cu foarte mult timp în urmă, celălalt Max obișnuia s-o facă, pe puntea vaporului, uitându-se la apă fără s-o vadă, adâncit în sine, doar că Max cel de-acum se uita la femeia lui, tot așa adâncit și se vedea foarte clar, chiar de afară, prin fereastra neacoperită de perdea, că o iubea cu o patimă abia reținută. Ea părea să nu observe, sau să considere acest lucru ca de la sine înțeles, era preocupată de casă și de soarta mea și știam că el era deja gelos, deși nu spunea nimic, dar refuza s-o ia pe ea prea în serios, dacă aș fi fost vie m-aș fi enervat, dar așa nu puteam, totuși, ceva omenesc din mine s-a răscolit și i-am jucat lui Max două farse. Știam că adunându-mă foarte tare în mine, concentrându-mă cumva, puteam să devin puțin vizibilă, o fantomă adică, nu știu cum arăta această întrupare, dar nu era înfricoșătoare, probabil ca un abur abia conturat și am făcut asta într-o noapte când Max a ieșit în grădină să potolească un câine care s-a speriat mai rău simțindu-mă, a încremenit pe potecă și bărbatul s-a oprit și el urmărind direcția în care se holba animalul și-atunci m-a văzut și a înlemnit cu pumnii strânși și tot corpul i s-a încordat ca pentru luptă – dar n-avea cu cine lupta și a rămas așa cu privirea țintă la fântână, nu știu dacă speriat sau doar uluit, până când m-am destrămat. El a mai stat o vreme apoi și-a clătinat capul cu îndârjire și a zâmbit a batjocură, se vedea bine fiindcă fața îi era luminată de lampa din bucătărie, privirea îi luneca încolo și încoace, în felul neastâmpărat care-i era caracteristic, apoi s-a întors în casă, i-a povestit desigur femeii care a apărut agitată la fereastră scrutând întunericul și nevăzând desigur nimic înafară de întuneric. Ei nu i-am apărut niciodată, poate dintr-un capriciu, poate ca să nu-i dau apă la moară, fiindcă era oricum atât de pătrunsă de curiozitate cu privire la viața mea și la casa mea încât dacă m-ar fi perceput, ar fi ajuns la casa de nebuni. Pot spune că scotocea toată ziua, scotea scânduri din podele și răscolea podul de unde a și reușit să scoată de una singură, cu un considerabil efort, lada soțului meu, cu care plecaseră și ne întorseserăm din America. Max al ei se amuza cât putea

și o ajuta să care rămășițele vieții mele, acele lucruri cărora eu nu le dădusem importanță, care însă pe ea o încântau, din care reușea să țese o poveste specială, mult mai frumoasă și mult mai bogată decât cea întâmplată. Max se vedea, așadar, dat deoparte, un simplu spectator al poveștii care nu se mai sfârșea și umbra și el de colo-colo, fără să-și găsească locul, încercând să-i atragă atenția ceea ce a reușit doar când a căzut de pe casă, încercând să repare acoperișul, căci eu m-am înfiripat ca un abur chiar în dreapta lui. Femeia a fost convinsă de implicarea mea în toată afacerea, fiindcă Max al ei nu cadea niciodată de nicăieri, era un muncitor destoinic, așa încât a povestit tuturor despre spiritul care bântuia casa cu furie, încercând să-i omoare bărbatul, lucru cu desăvârșire neadevărat, mie omul îmi plăcea foarte mult și tot ceea ce urmăream era ca el să mă bage în seamă. Ea mai spunea și că, probabil, eram furioasă pe faptul că ei renovau casa și o răscoleau, ceea ce, de asemenea, nu era adevărat, fiindcă bănuiam (și bănuiala s-a adeverit) că, odată ce se termina lucrul, casa va arăta cu totul altfel și mie-mi va fi îngăduit să intru în ea. Am reușit s-o fac într-o seară de toamnă, frumoasă, dar foarte rece, m-am desprins de lângă fântână, ceea ce câinii au simțit imediat și s-au neliniștit puțin, am înconjurat încet casa zugrăvită în albastru, la ferestre păstrasera obloanele mele, vopsite acum în albastru, ceea ce m-a bucurat. Ușa din față era deschisă, Max ieșise să vadă de câinii cei neliniștiți, eu m-am strecurat înăuntru și am început să cercetez curioasă. Totul era schimbat, bucătăria era considerabil mai mare și se construise o scară de lemn spre etaj, în cameră ședea femeia într-un fotoliu și sigur a sesizat ceva, poate o mișcare a aerului, poate tensiunea unei prezențe pentru că s-a întors brusc spre ușă, uitându-se concentrată, i-am văzut așadar fața de aproape, nu mai era chiar tânără, dar în jurul ei stăruia ceva înduioșător de copilăresc, nu s-a speriat, doar a rămas pe gânduri, nemișcată, iar eu mă uitam prin cameră, era altă cameră față de cea cunoscută, dar în locul patului unde se sfârșiseră soțul meu și fiica mea ei puseseră lada cea mare din călătoria spre America, vechitura aceea legată în curele și zgâriată și deasupra stătea cutia americană, la loc de cinste. Placa de lemn cu numele meu și data morții mele, cea găsită după fântână era și ea într-un colț și, în lumina slabă, tremurată, camera avea un aer bizar, ceva între lumi și între timpuri, fără a fi totuși înfricoșătoare. Am recunoscut aerul din ea, era aerul vechi pe care casa îl avusese în timpul vieții mele, de parcă ea reușise să oprească timpul în loc și apoi mai reușise să-l facă s-o ia invers, adică spre trecut, asta se vedea deslușit în faptul că lămpile luminau atât de slab încât păreau vechile mele lămpi cu ulei, iar umbrele erau mari și nesigure, tremurătoare. Mirosea a lemn vechi și a hârtii vechi, îngălbenite, a ceară de podele și a fum de țigară, era un miros care nu aparținuse niciodată casei mele, dar acesteia i se potrivea, după cum se potriveau și ceasurile, toate stricate și oprite sau mergând alandala. Era acolo fotoliul ei, mare și confortabil, în care zăcea abandonată ore în șir, citind sau nefăcând nimic, uitându-se pe fereastră cu o anume uitare de sine în timp ce mintea îi lucra neobosită, urzind povești despre casă și despre mine, povești tot mai straniu prin faptul că se apropiau ușor de adevăr. Era vorba în ele despre iubirea mea pentru cel numit Max – cel care se odihnea în cimitir alături de mine, trandafirul pornind de la căpătâiul lui și întinzându-se spre al meu, în voie acum fiindcă nu-l mai tăia nimeni, ba, dimpotrivă, era îngrijit ca un semn al acestei iubiri peste timp. Dar ea credea că fusese o iubire împărtășită și trăită, ne dădea credit adică și eu mă gândeam ce-ar fi crezut ea despre noi dacă ar fi știut adevărul – că nici un adevăr nu există și nici o poveste de iubire, numai iubirea ca atare din partea mea și un loc gol unde ar fi trebuit să fie Max, un loc gol care era împlinit tot de mine fiindcă, de fapt, Max eram tot eu. Ea avea noroc, trăia o poveste adevărată și o iubire care avea toate trăsăturile lumești, pe lângă cele închipuite și mă gândeam că acești doi oameni erau mai pământeni decât mine, cu toate că erau visători. Eu avusesem o viață foarte aproape de pământ, mâinile mele îl lucraseră, săpaseră și plantaseră și pliviseră pricepute și mintea mea nu mersese

niciodată foarte departe în ceea ce privește înțelepciunea. Mă ocupasem cu cele lumești dar fără să trăiesc în lume și se poate ca asta să fi fost adevărata mea boală. A visa înseamnă aproape întotdeauna o salvare, de nebunie cel puțin, iar eu n-am fost niciodată o bună visătoare. Poate fiindcă oamenii n-au reușit să mă intereseze suficient, poate că Max, necunoscutul, a fost singurul și mai mult n-a fost posibil. Iată nebunia, mi-am spus fără urma vreunui sentiment, iată desfășurarea ei. În casă era acum un fel de limpezime sănătoasă și o liniște binevoitoare și eu mă plimbam prin ea fără să las vreo urmă, fără să mă fac simțită în vreun fel, parcă mă căutam pe mine în lada americană și în imaginea pe care o vedeam pe ferestre. M-am găsit în cele din urmă, în câteva foi îngălbenite de hârtie întinse pe o masă, file prăfuite, cu scrisul abia vizibil, subțire și grăbit – acolo era numele meu și un fel de dare de seamă despre mine, ceea ce scrisese bătrânul doctor cât timp zăcusem în spital. Eram descrisă acolo, mi se făcuse portretul în cuvinte clare, repede aruncate pe hârtie și eu aveam deja în față imaginea doctorului, stând în cabinetul lui cu copacul la fereastră, așezat pe scaun la biroul lui mare și dezordonat, în lumina dimineții și scriind concentrat despre mine, o femeie de patruzeci și ceva de ani, zicea el, suferind de melancolie, care nu se spăla și nu se îmbrăca singură, zăcea încremenită într-un pat, cu părul acoperindu-i fața, cu privirea fixă și pierdută, contemplând ceva nu din afară ci dinăuntru. El scria acolo despre moartea soțului meu, despre marea durere pe care n-o putusem suporta, pentru că-l iubisem mult și singurătatea fusese prea mult pentru o fire ca a mea, închisă și sensibilă – atât de sensibilă încât nici fiica mea nu-și dăduse seama și, în datele oferite de ea doctorului, apăream mai degrabă rece și incapabilă de afecțiune. Erau, așadar, păreri diferite, fiecare conținând ceva adevăr, adică adevărul unuia și al celuilalt, la fel de valabile ca și adevărul meu, abia acum îmi dădeam seama, în noua mea stare în care nu mai existau sentimente și, prin urmare, nici vehemență. Nu avea nici un rost să mă justific, nici în fața bătrânului doctor, nici în fața fiicei mele (dacă cumva, îi voi întâlni pe celălalt tărâm, atunci când voi fi lăsată să trec) și nici în fața mea, chiar. Iar stăpâna casei mele avea și mai puțină nevoie de prezența mea, pentru a descurca povestea, la asta se pricepea prea bine. O descurca din scrisorile păstrate în cutia americană, din placa de mormânt cu numele meu așezată într-un colț (reușise s-o facă să nu pară sinistru), din foile acoperite cu scrisul doctorului și din scotocirile ei neobosite prin casă, de parcă ar fi știut că mai exista ceva de descoperit și chiar acele locuri existau, de nedescoperit însă, locul unde ascunsesem verigheta mea în prima zi de văduvie, alături de o scrisoare stângace către fiica mea în care încercasem să explic câte ceva, în speranța că ea va citi și va înțelege, ceea ce nu s-a întâmplat. Faptul că nimeni nu va citi vreodată scrisoarea era o ușurare – rândurile acelea, lipsite de rost, bine păzite, lăsau casa să fie a mea pentru totdeauna. Asta o știa prea bine Max cel viu, al stăpânei casei, o știa fără să aibă habar c-o știe și se purta ca atare – ca un oaspete, adică, îngrijind casa cu blândețe, fără a se înstăpâni. Așa îi era firea, ca a celuilalt Max, bărbați care nu aveau nevoie să posede ceva, nici această dorință n-o aveau și treceau prin viață privind mulțumiți și primind ceea ce le era hărăzit. De parcă viața și moartea n-ar fi evenimente mărețe, misterioase și pline de sens ci simple părți ale unui drum de a cărui destinație se ocupă altcineva sau altceva, iar datoria oamenilor era doar să se poarte frumos și să deschidă bine ochii și urechile. Atunci acel cineva (sau ceva), îngăduia o scurtă privire dincolo de cortină, iar acolo se dezvăluia un fel de sens, de neexplicat prin cuvinte și de netradus prin gesturi, era numai o lumină clară într-o armonie divină și împlinitoare. Era ceea ce aflasem după atâta timp omenesc petrecut în jurul fântânii și apoi în casa cea transformată – așa încât acum știu că sunt ultimele zile înainte de plecare. Mă voi despărți de aceste locuri și de acești oameni și probabil mă voi topi și mă voi pierde dincolo de cuvinte. Mă plimb așadar, în jurul casei, într-o zi de toamnă destul de târzie, căci aerul e aproape înghețat și câteva frunze mai stau, chircite de frig, atârinate

de crengile copacilor din grădina mea. Max a ieșit să le adune pe cele deja căzute și mătură concentrat aleea pietruită pe care el și femeia lui au făcut-o cu mâna lor. Ea stă în casă, la fereastră, fumează cu gesturi repezite și-l urmărește lucrând, în timp ce câinii sar înnebuniți în jurul lui, poate și pentru că mi-au simțit prezența. El nu-i bagă în seamă și mătură concentrat mai departe, îndreptându-se către fântână și către mine, aflată, ca să spun așa, în poziție de plecare, știu asta pentru că, deși cu desăvârșire imaterială, mă simt mai ușoară, sau mai ușurată, nu știu exact, dar mă întreb dacă mă voi putea face simțită, de Max pentru ultima dată și de femeie pentru prima oară. Va trebui să mă adun, îmi spun și mă străduiesc, cu ochii mei imateriali fixați asupra celei care stă la fereastră, tot mai neliniștită, îmi pare, cam ca un aparat de măsură foarte sensibil care percepe ceva ce încă nu poate fi perceput. În fața mea, foarte aproape, Max se oprește, sprijinit în mătura lui, cu câinii deodată calmați. Ia picioare și urmărește cu privirea lui nesigură ultima mea înfățișare. E o plecare aproape triumfală – e ultimul meu gând, înainte să se lase tăcerea, înainte ca întunericul din fântână să se închidă asupra mea, ca o draperie. Max își pleacă ochii, se uită în pământ, parcă ar da onorul, așa încât totul se sfârșește așa cum trebuie, cu privirea femeii, lungă, descoperitoare, uimită și totuși nu (ca și cum ar fi înțeles, într-o fracțiune de secundă), iar această privire îmi e îngăduit s-o trec dincolo.